KÖZLEMÉNY

Cselényi Máté

LISZT FERENC NEMESSÉ VÁLÁSÁNAK ÜGYE*

Összefoglalás

„Edel werden ist viel mehr, denn edel sein von Eltern her!" – olvasható Julius Kapp *Liszt-Brevier* című könyvében a Lisztnek tulajdonított mondat. A tanulmány célja, hogy részletezze a mára híressé vált mondat első felét – Liszt nemessé válását. Liszt Ferenc 1839/1840-es első magyarországi látogatása során a nemzet „tündöklő csillagaként" érkezett hazájába. Ennek következményeképpen arisztokrata barátai, mivel nem tudták bizonyítani nemesi származását, magyar nemességet akartak neki adni. A kérelmet Festetics Leó nyújtotta be V. Ferdinándhoz, de elutasították. Liszt nemességének ügye ezt követően feledésbe merült, hogy aztán az 1850-es évek végén újra felelevenítsék, de akkor már sok tekintetben más indítékkal és céllal. Amikor pedig Ferenc József császár 1859-ben az Osztrák Császári Vaskorona-rend III. osztályával tüntette ki érdemei elismeréséül, Liszt végre kérvényezhette a nemességre való felterjesztést. Nyolc hosszú évvel később, 1867-ben családi tragédiák és nehézségek miatt a zeneszerző, immár hivatalosan Franz Ritter von Liszt, a rendet nagybátyjának, Dr. Eduard Liszt bécsi ügyvédnek adományozta. Dolgozatomban az 1840 és 1867 közötti huszonhét év eseményeit tekintem át Liszt nemessé válása kapcsán.

Kulcsszavak: Liszt Ferenc, nemesség, Magyarország, Eduard Liszt, Vaskorona-rend

1. Előzmények: Liszt nemességének ötlete és a magyarországi reformkor eszméje (1840)

Liszt Ferenc kapcsolata Magyarországgal választott hazájának meglátogatása előtt valamelyest távolságtartó volt, amit nagyrészt korai távozása és az azt követő külföldi évek alakítottak. Az 1839-ig tartó események sorozata azonban újraélesztette magyar identitását, és olyan visszatéréshez vezetett, amely mély hatást gyakorolt Magyarország kulturális és közéletére. Liszt 1811-ben született Doborjánban. Édesapja, Liszt Ádám az Esterházy családnál, Magyarország egyik legjelentősebb főúri családjánál dolgozott, ami még inkább összekapcsolta Lisztet a magyar arisztokrácia életével. E kötődései ellenére már fiatalon elhagyta Magyarországot, hogy zenei tanulmányait Bécsben és Párizsban folytassa, majd éveken át turnézott Európa-szerte. Ennek következtében formálódásának éveit nagyrészt Magyarországtól távol töltötte, Franciaországban és más európai országokban élt. Magyarországhoz való kötődése elhalványult, és az élettársával, Marie d'Agoult-

* Angolul: "The Case of Franz Liszt's Ennoblement", *Studia Musicologica,* 66/1–2., (2025), 59–67.

val töltött idő alatt ritkán hivatkozott magyar származására. 1838 előtt még azt is bevallotta, hogy a gyermekkori emlékek kevéssé fontosak számára.[1] 1838-ban pusztító árvíz sújtotta Pestet. A tragédia mélyen érintette Lisztet. Bár éveket töltött távol hazájától, az árvíz felébresztette benne a magyar nemzeti érzést. A katasztrófa hatására jótékonysági koncertet adott Bécsben, és körülbelül 1000 aranyforintot gyűjtött össze az árvízkárosultak javára.[2] Ez a nagylelkűség több volt, mint egy jótékony gesztus, fordulópontot jelentett Liszt és Magyarország kapcsolatában. Ahogyan később megírta:

> Ezeken az érzelmeken, ezeken az impulzusokon keresztül tárult fel előttem a *haza* szó jelentése. Hirtelen visszatértem a múltba, belemerültem a szívembe, és ott kimondhatatlan örömmel találtam meg a gyermekkori emlékek érintetlen és tiszta kincsét. Egy grandiózus táj tárult a szemem elé: a jól ismert erdő volt az, amely a vadászok kiáltásától visszhangzott, a Duna, amely a sziklák között sietve járta útját, a hatalmas síkság, ahol békés nyájak vonultak szabadon. Magyarország volt ez a robusztus és nagylelkű föld, amely oly nemes gyermekeket szül, végre az én hazám…[3]

Megjegyzendő, hogy az idézett levél csak 1838. szeptember 2-án, jóval a márciusi árvíz után jelent meg a párizsi *Revue et Gazette musicale*-ban. Az 1838-as árvíz mindenesetre Liszt számára szimbolikus pillanattá vált, amely megszilárdította érzelmi és hazafias kötődését Magyarországhoz. A Habsburgok által hosszú ideig elnyomott Magyarország ebben az időben a nemzeti lelkesedés időszakát élte, és Lisztet a magyar büszkeség szimbólumának tekintették. Kollektív kívánság volt, hogy térjen vissza hazájába. Egy pesti küldöttség 1839 decemberében Bécsben hivatalos meghívást intézett Liszthez, amelyben az árvízkárosultak javára tett gesztusát köszönték meg, és jelezték, hogy szeretnék, ha visszatérne.[4] A meghívás nem pusztán köszönetnyilvánításként értelmezhető, hanem Magyarország nemzeti identitásának erősítését is szolgálta. A korszakban olyan kulturális nagyköveteket kerestek, akik nemzetközi hírnevükkel hozzájárulhattak a nemzet presztízsének növeléséhez. Liszt, aki már ekkor világszerte elismert előadóművész volt, e feladatra különösen alkalmasnak bizonyult. Személyes elköteleződését tovább erősítette a korabeli magyar

1 *Correspondance. Franz Liszt–Marie d'Agoult*. Ed. Serge Gut–Jacqueline Bellas. Paris: Fayard, 2001, 531–533.

2 Alan Walker: *Liszt Ferenc*, 1.: *A virtuóz évek, 1811–1847*. Ford. Rácz Judit. Budapest: Zeneműkiadó, 1986, 254. ; Christopher H. Gibbs: „'Just Two Words: Enormous Success'. Liszt's 1838 Vienna Concerts". In: *Franz Liszt and His World*. Ed. Christopher H. Gibbs–Dana Gooley. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006, 167–230.

3 „Ce fut par ces émotions, par ces élans, que le sens du mot *patrie* me fut révélé. Je fis un retour subit sur le passé; je descendis dans mon cœur, et j'y retrouvai avec un joie inexprimable le trésor intact et pur des souvenirs d'enfance. Un paysage grandiose s'éleva devant mes yeux: c'était la forêt bien connue, retentissant du cri des chasseurs; c'était le Danube précipitant son cours à travers les rochers; c'étaient les vastes prairies où passaient librement les troupeaux pacifiques; c'était la Hongrie, ce sol robuste et généreux qui porte de si nobles enfants; c'était mon pays enfin…" Franz Liszt: *Sämtliche Schriften*, 1. Hrsg. Rainer Kleinertz. Wiesbaden–Leipzig–Paris: Breitkopf & Härtel, 2000, 198.

4 Walker: *Liszt Ferenc*, 1., 319. A témában még ld.: Dömötör Zsuzsa–Kovács Mária: „Liszt Ferenc magyarországi hangversenyei 1839–1840". In: *Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon*. Szerk. Dömötör Zsuzsa–Kovács Mária–Mona Ilona–Sziklavári Károly. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2015, 9–50.; és Mona Ilona: „Liszt Ferenc és a reformkor", uott, 59–99.

nacionalizmus iránti érdeklődése, amely saját visszatérését is meghatározta. Hazatérése egyszerre bírt kulturális és politikai jelentőséggel.

Liszt 1839 decemberében diadalmasan tért vissza Magyarországra. Nemzeti hősként, a nemzet „tündöklő csillagaként" üdvözölték.[5] Magyarországra érkezését nagyszabású ünnepségek, szerenádok kísérték. Koncertjei hatalmas tömegeket vonzottak, az emberek távoli vidékekről is elutaztak, hogy meghallgassák fellépését. Ebben az időszakban Lisztnek a magyar politikusokkal, például Széchenyi Istvánnal való kapcsolata tovább erősítette a magyar ügyek „nagykövetéként" betöltött szerepét. Ezek a politikusok szövetségesként tekintettek Lisztre.

A téma szempontjából fontos, hogy Liszt nemessé válásának ügye 1839–1840-ben két fő szálon futott. Egyrészt már a művész Pestre érkezése előtt több újság is arról számolt be, hogy Liszt nemesi származású.[6] Másrészt erőfeszítéseket is tettek arra, hogy ezt igazoló dokumentumokat találjanak,[7] mivel Magyarországon csak a nemesség tagjai számítottak a nemzethez tartozónak. Ezért beadvánnyal fordultak Kolowrat miniszterhez, hogy Liszt kapjon nemesi címet, de ezt elutasították.[8] Ezután gróf Festetics Leó, aki a legtöbbet törődött Liszt nemességével, kérvényt nyújtott be V. Ferdinánd császárhoz. Az 1840. január 13-án benyújtott kérvényt öt hónappal később, 1840. június 20-án szintén elutasították. Ez idő alatt történt Liszt életének egyik meghatározóbb eseménye. Magyarországi látogatásának csúcspontja az 1840. január 4-i pesti nemzeti színházi koncert volt. A sikeres hangverseny végén Liszt eljátszotta a „tiltott" Rákóczi-indulót. Ezután Festetics Leó vezetésével nemesek egy csoportja lépett a színpadra: Teleki Domokos, Nyáry Pál, Bánffy Pál, Augusz Antal és Eckstein Rudolf, akik ünnepélyesen átadták Lisztnek a magyar nemzeti viselet szerves részét képező díszkardot. Az átadóünnepség tehát előzetes nemessé avatásnak volt tekinthető. Az ajándék minden szempontból szerencsés választás volt: egyszerű kelléknek tűnt, szimbolikáját mégis mindenki megértette.[9] E szimbolikus aktus következményei vegyesek voltak. Magyarországon belül az esemény megerősítette Liszt nemzeti státuszát. Ő maga ezt mondta: „A kardot, amelyet egy olyan nemzet képviselői ajánlottak fel nekem, amelynek bátorságát és lovagiasságát mindenki csodálja, egész életemben meg fogom őrizni, mint a szívemnek legdrágább és legkedvesebb dolgot".[10] Magyarországon kívül, miután Liszt belekeveredett az 1840-es rajnai

5 Csekely István: *Liszt Ferenc származása és hazafisága.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1937 (Értekezések a nyelv- és széptudományi osztály köréből, 25/9.), 6. E tanulmánynak nem célja, hogy részletesen kitérjen az ismert és jól dokumentált utazásra, a pozsonyi és a későbbi pest-budai eseményekre. Dömötör–Kovács: *Liszt Ferenc magyarországi hangversenyei 1839–1840*, 14–15.

6 Ld. Csekely: *Liszt Ferenc származása és hazafisága,* 6–7.

7 Részletekért ld. Walker: *Liszt Ferenc*, 1., 30–33.

8 Uott, 322–326.

9 Dana A. Gooley: *The Virtuoso Liszt*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Különösen fontosak a következő fejezetek: „The Cosmopolitan as Nationalist", 117–155., és „Liszt and the German Nation", 156–200. Maga a kard, Liszt életének más jelentős tárgyaival együtt, végül adományozás útján a Magyar Nemzeti Múzeumhoz került 1873-ban, Liszt 50 éves művészi jubileuma alkalmából. A tárgyakat Liszt adományozta a Nemzeti Múzeum akkori vezetőjének, Pulszky Ferencnek.

10 Walker: *Liszt Ferenc*, 1., 338.

válság francia–német nemzeti konfliktusába, az esemény az európai, különösen a franciaországi újságok céltáblájává vált, amelyek kigúnyolták a kard átadását és Lisztet „zongorahuszárként" ábrázolták.

1840-ben Liszt legfőbb gondja az volt, hogy művészként megbecsüljék és elismerjék. A tizenkilencedik század első felében a zenészeket, köztük őt is, szkepticizmussal vegyes csodálattal nézték. Az olyan virtuózokat, mint Liszt, technikai tudásukért ünnepelték, de kritizálták is őket hivalkodó szereplésük miatt. Különösen Liszt forradalmasította a zenészek megítélését, virtuozitásával és karizmájával. Felemelte az előadóművész státuszát, és a szólókoncerteknek önálló rangot szerzett. E változások ellenére virtuóz korszakában rendszeresen hangot adott annak, hogy az előadóművészeket alig tekintik többnek cirkuszi mutatványosnál.[11]

2. A nemesség kérdésének újraéledése (1859)

Liszt nemességének ügye az 1840-es eseményeket követő időszakban feledésbe merült. Csak az 1850-es évek végén éledt újra, de nem a magyar nemesség, hanem az osztrák császár, I. Ferenc József révén. 1856-ig kell visszamennünk, hogy megértsük a nemessé válás részleteit.

1856-ban, hosszas és kellemetlen előkészületek után, augusztus 31-én, az esztergomi bazilika felszentelése alkalmából Liszt Ferenc *Esztergomi miséje* hangzott el. Az ünnepségen részt vett Ferenc József császár, és részt vettek a bécsi udvar tagjai is. A mű ősbemutatója és a partitúra 1859 eleji kiadása közötti időszak Liszt levelezéséből nyomon követhető. Az első előadások és próbák tanulságai alapján, valamint mások néhány javaslatát figyelembe véve Liszt módosításokat eszközölt (például a *Credo*ban és az *Agnus Dei*ben). 1857 márciusára már előrehaladott volt a munka, ugyanis a zeneszerző elküldte a kiadónak a zongorakivonatot.[12] A *Credo* egy változatán azonban még 1858. november 14-én is dolgozott.[13] A Liszt-életrajzokból tudjuk, hogy ebben az időszakban meglehetősen elfoglalt volt, sokat utazott és komponált. Az *Esztergomi mise* közreadásával párhuzamosan készült a *Dante-szimfóniáé* is. 1857 szilvesztere előtt Liszt azt írta Wagnernek, hogy szilveszterre szeretne neki ajándékot küldeni: az *Esztergomi mise* és a *Dante-szimfónia* kottáját.[14]

Az *Esztergomi misé*t a bécsi császári nyomda adta ki. A zeneszerző Eduard Lisztnek küldte el a korrektúrákat, és Eduard intézte a kiadás körüli gyakorlati teendőket. Ezen kívül egy későbbi, 1859-ben kelt levélből kiderül, hogy Augusz Antal, Liszt egyik legjobb magyarországi barátja nagy szerepet játszott a császári

11 Liszt: *Sämtliche Schriften*, 1., 101–107.

12 Liszt levele Eduard Lisztnek, 1857. március 26. *Franz Liszt's Briefe,* I. Hg. La Mara Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1893, 270–275.

13 Liszt levele d'Auernek, a bécsi Császári és Királyi Nyomda igazgatójának, 1858. november 14. Stargardt Auktionskatalog 688 (2008. április 1–2.), 316–317. *Autographen aus allen Gebieten*. Katalog 688, Berlin: J. A. Stargardt, 2008, 316–317.

14 Franz Liszt–Richard Wagner: *Briefwechsel*. Hrsg. Hanjo Kesting, Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1988, 589–592.

nyomda meggyőzésében, hogy adják ki a misét.[15] Augusz ezekben az években a helytartóság alelnöke volt, az ország második politikai méltósága. Emellett Lisztnek Alexander Bach belügyminiszterrel való jó kapcsolata is minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a művet a császári nyomda kiadta.

A kotta kiadása késett. Liszt azt remélte, hogy 1858 végére megjelenik, de erre csak 1859 elején került sor. A misét sima és díszes kivitelben is kiadták. Liszt a díszkiadás példányait több főméltóságnak és uralkodónak elküldte, például IX. Pius pápának, Ferenc József császárnak, III. Napóleon császárnak és I. Lajos bajor királynak is. Többektől kitüntetéseket kapott: a pápától a Nagy Szent Gergely-rendet, I. Lajos királytól a Szent Mihály-rendet, III. Napóleontól pedig a Becsületrend kitüntetést. 1859. április 11-én még Ferenc József császár is kitüntette Lisztet a miséért az Osztrák Császári Vaskorona-rend III. osztályával.[16]

A Vaskorona-rend I., II. vagy III. osztályának birtokosa nem részesült pénzjutalomban, de 1884-ig minden osztály örökletes nemességgel ruházta fel a kitüntetettet. A harmadik osztály a lovagi rangot, a második osztály a bárói rangot, az első osztály pedig a titkos tanácsosi címet kérvényezhette. Ennek megfelelően Liszt 1859. augusztus végén Prágából és Weimarból írt levelekben kérte lovagi rangját.[17] 1859. szeptember 17-én kitöltötte a szükséges kérdőíveket.[18] Októberben megkapta a nemesi oklevelet. 1860. január 21-én Eduard Liszt megírta az átvételi elismerést. Ezt követően Carolyne von Sayn-Wittgenstein javaslatára Liszt a Franz Ritter von Liszt hivatalos nevet választotta.

3. A nemesség átadása Eduard Lisztnek (1867)

Miután Liszt megkapta a Vaskorona-rend III. osztályát, és mivel ez a cím örökletes volt, Liszt szándéka szerint fiára, Dánielre hagyta volna, de Dániel 1859. december 15-én meghalt. A gyásztól összetörve Liszt évekig nem foglalkozott a cím kérdésével.

Az 1850-es évek végéről és az 1860-as évekből két olyan magáneseményt ismerünk, amelyek eddig nem kerültek szóba Liszt nemességével kapcsolatban. Bár a zeneszerző soha nem akart kitüntetéseket gyűjteni magának, 1859-ben kapott nemesi címe nem is jöhetett volna jobbkor. A Carolyne Sayn-Wittgensteinnel kötendő házasságának tervezése az 1850-es évek végén döntő szakaszába ért. A házasság révén Liszt a Hohenlohe család tagjává vált volna, mivel Carolyne hercegnő lánya, Marie hercegnő 1859. október 15-én férjhez ment Konstantin Hohenlohe herceghez. Konstantin Ferenc József császár *Erster Obersthofmeister*je,

15 Franz Liszt: *Briefe aus ungarischen Sammlungen, 1835–1886*. Gesammelt und erläutert von Margit Prahács. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966, 104. (110. sz.).

16 Az eredeti dokumentum helye: Deutschland, Stiftung Weimarer Klassik, Goethe-und-Schiller-Archiv, Weimar [D-WRgs], 59/124, 17.

17 Liszt 1859. augusztus 25-én kelt prágai és 1859. augusztus 27-én kelt weimari leveleinek helye: Allgemeines Verwaltungsarchiv im Österreichischen Staatsarchiv, Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien [A-Whh, AVA AT-OeStA/AVA Adel HAA AR] 534.24.

18 „Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand", uott.

tábornagy és lovassági tábornok, a bécsi udvar egyik legbefolyásosabb személyisége volt. Konstantin testvérei szintén magas pozíciókat töltöttek be. A legidősebb testvér, Victor német politikus és porosz házelnök volt. A második fivér, Chlodwig német herceg diplomata volt, és a század végén a Német Birodalom kancellárja lett. A harmadik fiú Gustav, aki Liszt életrajzából jól ismert, 1857-től IX. Pius pápa címzetes püspöke és alamizsnaosztója volt.

Nem nehéz felismerni a Hohenlohe család és Liszt közötti társadalmi különbséget. A művészek helyzetéről már volt szó, de Liszt esete talán még bonyolultabb, hiszen egyszerű családból származott, ráadásul három törvénytelen gyermek apja volt, és a vele kapcsolatos pletykák és történetek sem javítottak a Hohenlohe család Lisztről alkotott véleményén. Ugyanakkor a nemesség elnyerésével Lisztnek minden oka megvolt abban reménykedni, hogy hírneve jobbra fordul. Liszt 1859-es és 1860-as levelezéséből kiderül, hogy optimista volt a házassággal kapcsolatban.[19] Erre nincs fennmaradt bizonyíték, de Carolyne hercegnő Rómába költözése és a remélt házasság előkészületei összefüggésbe hozhatók Liszt társadalmi helyzetének változásával.

Liszt életének másik, a nemességgel kapcsolatban fontos aspektusa az egyházi pálya. 1865. április 25-én kapta meg a tonzúrát Gustav Hohenlohe bíboros hercegtől, július 30-án pedig felvette a katolikus papság négy alsó rendjét. Több jel is utal arra, hogy Liszt egy ideje már a magasabb rendek felvételén is gondolkodott. Az 1868 nyarán Solfanelli atyával töltött hónapok alatt ugyanakkor végül lemondott erről a tervéről.[20] Liszt új egyházi pozíciója értelmetlenné tette a világi rendeket és címeket, illetve ezeknek a birtoklása már nem segített a házasságkötési törekvésében sem.

Emellett az 1860-as években a rokoni kapcsolaton túl szoros baráti kapcsolatba került Eduard Liszttel (1817–1879). Mindketten hasonló családi háttérből érkeztek, és a maguk pályáján jelentős utat tettek meg. Eduard Liszt, az unokatestvére fontos szerepet játszott Liszt Ferenc életében, különösen személyes és szakmai ügyeinek intézésében.[21] Ez a gyakorlati segítség lehetővé tette Liszt számára, hogy a zeneszerzésre és az előadásokra koncentrálhasson, enyhítve az adminisztratív feladatok terhét.

Eduardnak két fia született: Ferenc, akinek Liszt volt a keresztapja, és ifjabb Eduard. Liszt, Dániel halála után fiúörökös nélkül maradt, ugyanakkor Eduardnak két fia volt, akik örökölhették a címet. Eduard volt Liszt legközelebbi rokona, és Liszt talán Eduard szárnyaló szakmai karrierjét akarta segíteni. Ezekben az években Eduard részt vett az ügyészség átszervezésében, és az Igazságügyi Minisztériumban dolgozott. Nem tudjuk pontosan, Lisztnek mikor jutott eszébe, hogy

19 *Franz Liszt's Briefe,* V. Hrsg. La Mara. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1900.

20 Alan Walker: *Liszt Ferenc*, 3.: *Az utolsó évek 1861–1886*. Ford. Fejérvári Boldizsár. Budapest: EMB, 2003, 256.

21 Eduard Liszt valójában Liszt nagybátyja volt, de mivel Liszt nagyapjának új házasságából született, lényegesen fiatalabb volt Liszt Ferencnél, és unokatestvéreknek számítottak.

nemesi címét Eduardnak adja, csak annyit tudunk, hogy egy 1866. október 26-án kelt levelében megkérte Eduardot, hogy intézkedjen ezzel kapcsolatban.[22]

Annak lehetőségét kizárom, hogy Liszt már 1859/1860 körül át akarta volna ruházni a címet, hiszen például 1860-ban írt végrendeletében erre nem tesz utalást, bár Eduardot több tétel kapcsán említi. Másrészt miután Liszt 1859-ben megkapta a címet, Eduard levélben gratulált neki. Válaszában Liszt megköszönte Eduardnak minden segítségét:

> A legmelegebb köszönet mindazért, amit tettél, mondtál és éreztél, drága Eduard. Remélem, hogy csak néhány lépéssel haladok előtted, és néhány év múlva ugyanez a kitüntetés neked is kijut, amiben akkor ugyanolyan örömöm lesz, mint ami ma neked adatott meg.[23]

Mint látható, 1859-ben Lisztben fel sem merült, hogy rokonának adja a címet. A fent említett, 1866. október 26-i levél után az események felgyorsultak. A bécsi Országos Levéltárban eddig publikálatlan és a szakirodalomban nem említett anyagok kiegészíthetik Liszt életének ezt az epizódját. Liszt 1867. március 3-án hivatalosan kérte, hogy nemesi címét át kívánja adni rokonának, Eduardnak,[24] aki egy március 22-én kelt dokumentumban a szükséges adatokat megadta,[25] és március 25-i dátummal ötoldalas önéletrajzát is elküldte a minisztériumnak.[26] A jóváhagyás május 4-én érkezett meg.[27] Az átvételi elismervény dátuma 1867. szeptember 20., Eduard Liszt ezt követően felvette a Dr. Eduard Ritter von Liszt nevet.[28]

Ezzel Liszt nemességének 27 éven át tartó ügye lezárult. A magyarországi látogatások 1839/1840-ben – amikor a magyar nemesség akart nemességet adni Lisztnek – és 1856-ban közvetlenül vagy közvetve befolyásolták a nemesi cím megszerzésének előbb sikertelen, majd sikeres folyamatát. Emellett eddig figyelmen kívül hagyott életrajzi események is azt mutatják, hogy a 27 éves folyamat nem egy vagy két önálló időszakot jelentett (ahogyan azt a levéltári dokumentumok jelzik), hanem egymástól elkülönülő időszakok sorozatát. Lisztnek igaza volt: nemesnek születni könnyebb, mint nemessé válni.[29]

---

22 Eduard Liszt: *Franz Liszt. Abstammung, Familie, Begebenheiten* Wien: Braumüller, 1937, 55.

23 „Innigsten Dank für alles, was Du gethan, gesagt, empfunden, liebster Eduard. Hoffentlich gehe ich Dir nur um ein paar Schritte voraus, und wird Dir in ein paar Jahren dieselbe Auszeichnung zu Theil, woran ich dann dieselbe Freude haben werde, die Dir heute gewährt ist." *Franz Liszt's Briefe*, I., 317–318.

24 AT-OeStA/AVA Adel HAA AR 534.24: Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand. St. M. 1561, 131/A, Ministerial Erinnerung.

25 AT-OeStA/AVA Adel HAA AR 534.24: Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand. Staats Ministreium Prot Nr. 165 & 169, Section Nr. III, 22 März 1867.

26 AVA AT-OeStA/AVA Adel HAA AR 534.24: Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand. 169 A.

27 AVA AT-OeStA/AVA Adel HAA AR 534.24: Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand. Diplom Act Nr 165 & 169.

28 AVA AT-OeStA/AVA Adel HAA AR 534.24: Liszt, Franz, Komponist, Eiserner Kronenorden III. Klasse, Ritterstand. Empfangs-Bestätigung, Act Nr 165. Wien am 20 Septber [sic.] 1867.

29 Julius Kapp: *Liszt-Brevier*. Leipzig: Breitkopf & Härtel's Musikbücher, 1900, 92.

Irodalomjegyzék

Correspondance. Franz Liszt–Marie d'Agoult. Ed. Gut, Serge–Jacqueline Bellas. Paris: Fayard, 2001.

Csekely István: *Liszt Ferenc származása és hazafisága.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1937. (Értekezések a nyelv- és széptudományi osztályok köréből, 25/9.).

Dömötör Zsuzsa–Kovács Mária: „Liszt Ferenc magyarországi hangversenyei 1839–1840". In: *Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon*, 9–50.

Franz Liszt and His World. Ed. Christopher H. Gibbs–Dana Gooley. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006.

Franz Liszt's Briefe. I. Hg. La Mara. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1893. https://doi.org/10.2307/3363739

Franz Liszt's Briefe. V. Hg. La Mara. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1900.

Gibbs, Christopher H.: „'Just Two Words: Enormous Success': Liszt's 1838 Vienna Concerts". In: *Franz Liszt and His World*, 167–230. https://doi.org/10.1515/9781400828616.167

Gooley, Dana A.: *The Virtuoso Liszt*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Kapp, Julius: *Liszt-Brevier*. Leipzig: Breitkopf & Härtel's Musikbücher, 1900.

Liszt, Eduard: *Franz Liszt. Abstammung, Familie, Begebenheiten*. Wien: Braumüller, 1937.

Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon. Szerk. Dömötör Zsuzsa–Kovács Mária, Mona Ilona, Sziklavári Károly. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2015.

Liszt, Franz: *Briefe aus ungarischen Sammlungen, 1835–1886*. Gesammelt und erläutert von Margit Prahács. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966.

Liszt, Franz–Richard Wagner: *Briefwechsel*. Hrsg. Hanjo Kesting. Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1988.

Liszt, Franz: *Sämtliche Schriften*, 1. Hrsg. Rainer Kleinertz. Wiesbaden–Leipzig–Paris: Breitkopf & Härtel, 2000.

Mona Ilona: „Liszt Ferenc és a reformkor". In: *Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon*, 59–99.

Walker, Alan: *Liszt Ferenc*, 1.: *A virtuóz évek, 1811–1847*. Ford. Rácz Judit. Budapest: Zeneműkiadó, 1986.

Walker, Alan: *Liszt Ferenc*, 3.: *Az utolsó évek 1861–1886*. Ford. Fejérvári Boldizsár. Budapest: EMB, 2003.

ABSTRACT

Máté Cselényi

THE CASE OF FRANZ LISZT'S ENNOBLEMENT

'Edel werden ist viel mehr, denn edel sein von Eltern her!' reads the sentence attributed to Liszt in Julius Kapp's *Liszt-Brevier*. The aim of this article is to detail the first half of the now famous phrase – Liszt's becoming a nobleman. Franz Liszt arrived in his homeland as the "shining star" of the nation during his first visit to Hungary in 1839/1840. As a consequence, Liszt's aristocratic friends, unable to prove his noble birth, wanted to grant him Hungarian nobility. The application was submitted by Leó Festetics to Ferdinand V, but was rejected. Liszt's nobility case was subsequently forgotten, only to be revived in the late 1850s, but then with a different motive and purpose in many aspects. And when in 1859 he was awarded the Third Class of the Austrian Imperial Order of the Iron Crown of Austria by Emperor Franz Joseph for his merits, he could finally apply for ennoblement. Eight long years later, in 1867, due to family tragedies and difficulties, the composer, now officially Franz Ritter von Liszt, bestowed the order on his uncle Dr Eduard Liszt, a lawyer in Vienna. In my article, I review the events of the twenty-seven years between 1840 and 1867 in the context of Liszt's ennoblement.

First published in: *Studia Musicologica* 66/1–2 (2025), 59–67.

Máté Cselényi studied musicology at the Liszt Academy of Music, where he received his master's degree in 2021. In the same year, he began his PhD studies at the Liszt Academy (research subject: Franz Liszt's visits to Hungary between 1839–1867). In January 2020 he became a staff member of the Franz Liszt Memorial Museum and Research Centre, from December 2024 he has been the director of the institution. His main areas of interest are the period of György Cziffra's life in Hungary, and the oeuvre of Liszt.